

Fontys experimenteert met toetsing en evaluatie

“Zelf de toetsvragen verzinnen? Maar dan weten we de antwoorden toch al?”

Door: Annemarie van den Broek

In een Fontys-innovatietraject vertelt Annemarie van den Broek haar studenten dat ze *zél*f de vragen mogen verzinnen voor hun toets. Ongeloof. Een lacherige sfeer. Totdat de groep beseft dat ze het meent. Een aantal weken later blijkt het helemaal niet zo'n 'relaxte opdracht': "Je moet de theorie écht goed moeten begrijpen om er een goede vraag over te kunnen maken". Annemarie doet verslag van haar experimentele 'Schoollab'.

"Welkom, onderwijsontwikkelaars. De laatste twintig jaar buitelen de digitale, technologische en maatschappelijke ontwikkelingen in ijl tempo over elkaar heen. Er zijn gezaghebbende stemmen die beweren dat deze tijd daarom vraagt om een andere blik op menselijke ontwikkeling. Wat kan dat betekenen voor de eisen die er gesteld zullen worden aan het onderwijs van de toekomst? Wat moeten we onze kinderen bieden? Jullie opdracht is om een advies te schrijven aan de ontwerpers van 'De basisschool van de toekomst'."

Ik houd een korte pauze en kijk rond. Voor me verzameld zitten twaalf Pabo-studenten. Uit een aanbod van drie moesten de derdejaars dit semester één profiel kiezen. Werd het 'techniek' en 'cultuur' of een leerexperiment onder de titel 'Schoollab'?

Een eerste kennismaking heeft opgeleverd dat de meesten hier zitten vanwege de inhoud. Iets met de toekomst, digitale media en innovatie – dat sprak ze wel aan. Prima, maar interessanter dan de inhoud, wordt de vorm. Hoe dit traject gaat verlopen, weet ik namelijk ook nog niet precies. We banen de weg, terwijl we hem gaan. Als dat de studenten al niet letterlijk bij een zich ontlukende toekomst brengt, zal het hen in elk geval uit hun *comfort zone* halen. Want wat wij onder andere gaan doen, is ons actief bezig houden met het maken van toetsen. Nee, niet het invullen van vragen aan het eind van de rit, maar het bedenken, afwegen en samenstellen van de toetsvragen zelf. De vragen die ze op hun eigen tentamen zullen krijgen.

Collectieve 'Nou even serieus'-blik

Vanuit iFontys, een hogeschool-breed innovatienetwerk, denken we na over hoe we het leerproces met studenten kunnen optimaliseren. Ik baseer me in de vormgeving van mijn cursus op de studies van onderzoeksjournalist James Surowiecki, die in 2005 het boek *The Wisdom of Crowds – Why the many are smarter than the few* publiceerde. Daarin laat hij zien hoe – onder bepaalde omstandigheden – een gezelschap van mensen gezamenlijk tot betere oplossingen komt dan elk van de individuen uit die groep zou komen.

Eén van de boeiende deelprojecten uit het iFontys-netwerk is SOAP, het *Self-Organizing Assessment Program*. Ik leg de groep uit wat ik met ze van plan ben: "Om tot een advies te komen over 'De basisschool van de

toekomst', is het in eerste instantie van belang om te zoeken naar artikelen die actuele beelden geven van de stand en mogelijke toekomst van ons onderwijs. Later maken we een selectie van de stukken die we het meest relevant, prikkelend of steekhoudend vinden. Daaruit gaan jullie toetsvragen destilleren." En, zeg ik tot besluit: "De beste vragen komen in jullie toets."

Even laten bezinken. De sfeer is wat lacherig. De groep kijkt me met een collectieve 'nou even serieus'-blik aan. Dan zegt de bijdehandste: "Maar dan kennen we de toetsvragen toch al?" Ik antwoord: "Dat is ook de bedoeling." We discussiëren nog wat verder en langzaam zie ik meer begrip en zelfs instemming. In de ogen van sommige studenten blijf ik verwarring lezen. De gedachten dat je het beste leert als je onbekende en willekeurige toetsvragen voorgelegd krijgt, zit diep in hun systeem. Sommige studenten uit deze groep menen dat ik het ze met deze werkwijze makkelijk maak. We zullen zien.

Er is flow, er is enthousiasme

Een dag of twee later open ik de Dropbox-folder waarin de studenten de relevante literatuur die ze vinden mogen verzamelen. Er komt al heel wat binnen – de groep maakt collectief een vliegende start. Als ik ze in de gang tegenkom of in mijn deuropening zie verschijnen, vertellen ze trots over de inzichten die ze opdoen tijdens hun zoektocht. Er is flow, er is enthousiasme.

Lange tijd is kennis moeilijk toegankelijk geweest en was de leraar de persoon om die kennis te ontsluiten. Inmiddels is veel informatie altijd en overal beschikbaar – keiharde feiten naast persoonlijke meningen en klinkklare onzinverhalen. Daarmee is de rol van de leraar verschoven: hij is nog steeds een persoon in een autoriteitspositie,

maar wat minder omdat hij een hoeder van kennis is. Hij is nu ook degene die je kan gidsen door het woud van informatie, die je kan stimuleren te gaan zoeken, en die je kan begeleiden in het aanscherpen van je kritisch vermogen om feit van mening, zin van onzin te onderscheiden.

De week erop komt er een levendig gesprek op gang: wat is een goed artikel? Een student heeft een blogpost gevonden waar hij het roerend mee eens is. "Dit is echt supergaaf. Hier wil ik mee verder", zegt hij. Ik vraag hem wat hij weet van de achtergrond van de auteur: wat is zijn expertise? Waar baseert hij zich op? De groep vraagt zich af of je blogs dan überhaupt wel kan gebruiken. "Tja, is een mening van één iemand op een blog of forum interessant? Het kan je aan het denken zetten, maar het is nog geen kennis", antwoord ik. "Eens?" Ik krijg een weifelende bevestiging. "Oké, en als we het omdraaien dan..." Ik verwijs naar een andere blog, waar ze het zojuist totaal niet mee eens waren. Nee, dat verhaal vindt de groep overduidelijk een mening. Dat helpt: het inzicht groeit dat valide kennis een goede argumentatie en onderbouwing nodig heeft.

De groep zit in een steile leercurve. Ook de autoriteit van hun eigen leraren wordt

bevraagd. "Hoe stellen jullie als docenten de toetsstof eigenlijk vast?", vraagt een student. Vaak vanuit de boeken op je boekenlijst, antwoord ik. Hij reageert meteen: "Maar ja, is dit dan wel de beste en meest actuele kennis?" Mooi, ik word ook aan het denken gezet: "Niet altijd, maar om het beheersbaar te houden kiezen we hiervoor" is mijn niet-bevredigende antwoord.

In contact met bloggers

Na een paar weken staan er bijna tweehonderd artikelen in de Dropbox-map. Wetenschappelijk en Engelstalig wordt niet geschuwd en studenten nemen zelf het initiatief om themamappen te maken om de artikelen in onder te brengen.

Mijn studenten nemen een thema uit de literatuurverkenning dat ze verder willen uitdiepen. In hun school van de toekomst gaat hem om: co-creatie, *gamification*, *flipping the classroom*, *social media* en leerkrachtvaardigheden. Dit werken ze uit in een literatuurstudie en ze gaan interviews afnemen bij experts en vertegenwoordigers van hun stageschool. Hierbij komen de blogs van een paar weken geleden ook weer om de hoek: een paar studenten treden rechtstreeks in contact met de bloggers, van wie ze de artikelen zo goed vonden.

Voor de toets kiezen we een aantal artikelen van een meer inleidende, algemene aard, zodat we allemaal een brede kennisbasis opdoen. Het wordt langzaam tijd om toetsvragen te gaan verzinnen. Daar wordt het echt spannend. Iets vind ik namelijk vreemd aan het onderwijs aan onze toekomstige onderwijzers: het creëren van een goede toets is iets dat zelden geoefend wordt.

“Wacht even. Het is helemaal niet makkelijker”

De site waarop de toetsvragen geplaatst moeten worden, blijft nog erg leeg. Mijn studenten weten welke artikelen voor de toets gekozen zijn, ze weten hoe de site werkt en toch worden er nog geen vragen gemaakt. Weg flow.

Bij de volgende bijeenkomst ga ik het gesprek aan. De studenten laten me weten het toch nog niet helemaal te snappen: “Moet ik de vragen en de antwoorden opschrijven? Maken we open of meerkeuzevragen? Hoeveel vragen moet ik maken?” Goed, tijd voor gezamenlijke afspraken en een heldere deadline.

Nog gebeurt er niet veel. Omdat de toets het laatste onderdeel van het kwartaal is, blijkt het voor studenten de minste prioriteit te hebben. Ze geven toe toch behoefte te hebben aan een soort externe druk. En, ontdekken degene die zich behalve voor de inhoud hadden ingeschreven voor deze cursus omdat het hun ‘wel relaxed’ leek: zelf vragen verzinnen vergt een grote inspanning. “Je moet de theorie écht goed moeten begrijpen om er een vraag over te kunnen maken”, constateert iemand. Eén student stelt voor om alleen maar makkelijke vragen te bedenken, zodat ze altijd goed zijn. Een ander komt met het idee om meerkeuzevragen te maken en steeds het goede antwoord B te laten zijn. Ik zie dezelfde processen ontstaan als in de reguliere toetsvorm: sommige studenten excelleren; anderen calculeren.

Lekker relaxed?

Tijdens het schrijven van dit artikel is mijn module nog niet afgerond, maar ik kan alvast een aantal tussentijdse conclusies trekken. De mate van eigenaarschap en betrokkenheid heeft sommige studenten echt verder geholpen. Ze voelen zich serieus genomen en zijn gemotiveerd. Ze krijgen energie van de ruimte die ze krijgen en zoeken hun eigen grenzen op. Andere studenten zitten nog meer in de afhankelijke modus. Aan het begin vinden ze het een aantrekkelijk idee om meer ruimte te krijgen. Dan wordt het stil en na verloop van tijd biechten ze op – zo voelt dit voor hen – dat ze niet voldoende vooruit komen en vragen om hulp. Eigenlijk willen ze het liefst alsnog gestuurd worden.

Ik doe mijn best om het initiatief bij hen te laten en probeer ze precies voldoende te stimuleren om zelf om verder te komen. Voor de meeste is dit voldoende. Een enkeling vindt het moeilijk een hulpvraag te stellen en blijft mij – met woorden – overtuigen, dat zij goed op weg zijn. Voorlopig nog zonder concreet resultaat.

Meer dan bij mijn eerdere cursussen, heb ik mijn studenten goed leren kennen. Zowel degene die al voorop liep en van wie ik verwacht had dat ze het goed zou doen, als ook de student van wie ik al een poos dacht dat er meer in zat. Ik zie hem met sprongen vooruit gaan, nu hij mag leunen op zijn persoonlijke creativiteit. Er zijn ook afvallers. En degenen die de kantjes er meestal van aflopen, vallen sneller door de mand. Er is in elk geval niemand meer die denkt dat het ‘lekker relaxed’ is om de vragen voor je toets zelfgemaakt te hebben. ■

*Annemarie van den Broek
Docent op Fontys Hogeschool Kind en Educatie,
locatie Eindhoven
a.vandenbroek-ab@fontys.nl*

De ontwikkelingen rond dit project zijn te volgen op: www.futurepabo.wordpress.com